

Vergaderjaar 2008–2009

31 848

Werkbezoek van een delegatie uit de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Verenigde Staten (12 oktober t/m 21 oktober 2008)

Nr. 1

VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK

Vastgesteld 14 januari 2009

Gedurende de periode van 12 tot en met 21 oktober 2008 heeft een delegatie uit de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een werkbezoek gebracht aan de Verenigde Staten.

Dit werkbezoek stond in het teken van een herijking van het Nederlandse hoger onderwijsstelsel, met daarbij de volgende vragen voorop:

- Hoe om te gaan met het spanningsveld tussen het politiek breed gedragen standpunt dat naast een brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs in Nederland ook gestreefd dient te worden naar het benutten van talent en het bieden van ruimte voor excellentie?
- Hoe wordt daarbij de kwaliteit behouden en bewaakt? In welke zin speelt accreditatie daarin een rol?
- Hoe dient het hoger onderwijs te worden bekostigd om deze doelstellingen te kunnen bevorderen?

Deze vragen zijn tijdens het werkbezoek in praktisch alle gesprekken aan de orde geweest.

De delegatie bestond uit de leden Van de Camp (voorzitter van de commissie en tevens van de delegatie), Jan Jacob van Dijk (CDA), Kraneveldt-van der Veen (PvdA), Besselink (PvdA), Zijlstra (VVD), Bosma (PVV), Van der Ham (D66). Van de zijde van de Kamer werd de delegatie begeleid door de griffier van de commissie, De Kler. Op verzoek van de delegatie hebben de heren Noorda (voorzitter VSNU) en Terpstra (voorzitter HBO-raad) een gedeelte van het werkbezoek bijgewoond.

Het programma van het werkbezoek is in overleg met de Nederlandse ambassade te Washington opgesteld. De delegatie wenst op deze plaats nogmaals haar grote waardering en erkentelijkheid uit te spreken aan het adres van de onderwijsattaché bij de ambassade, de heer J. Taverne, voor het goed voorbereide programma en de vakkundige begeleiding tijdens het werkbezoek.

Het hierna volgende verslag is een weergave van opgedane indrukken tijdens de gesprekken en bezoeken op locatie, alsmede van ter hand gestelde stukken. Een programma van het werkbezoek en een overzicht van de gesprekspartners is als bijlage bijgevoegd. Voorts liggen de tijdens

het werkbezoek ontvangen documenten ter inzage op het Commissie-secretariaat OCW.

De voorzitter van de delegatie,
Van de Camp

De griffier van de delegatie,
De Kler

Inhoudsopgave

1. Aanleiding voor het werkbezoek	3
2. Achtergrondinformatie over hoger onderwijs in de VS	4
3. Het streven naar brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs	5
3.1 Toegankelijkheid	5
3.2 Beurzenstelsel	6
3.3 Toelatingsprocedures	8
3.4 Community colleges	9
4. Kwaliteit van het hoger onderwijs en het streven naar excellentie	10
4.1 Marktwerking	10
4.2 Accreditatie	10
4.3 Hoge studiebelasting en weinig uitval	11
4.4 Transparantie op het gebied van onderwijsresultaten en onderwijskosten	11
4.5 Instroom internationale studenten	11
4.6 Sceptis over huidige kwaliteit van het onderwijs	12
5. Financiering van het hoger onderwijs	12
6. «Graduate schools»	13
7. Conclusies van de delegatie	14

1. AANLEIDING VOOR HET WERKBEZOEK

Nederland is in het studiejaar 2002 gestart met de invoering van de bachelor-masterstructuur in het hoger onderwijs, naar Angelsaksisch model¹. Sinds 2003 keurt een Nederlands-Vlaams accreditatieorgaan elke zes jaar de kwaliteit van de opleidingen. Na zes jaar is het moment gekomen om de balans op te maken en te bezien hoe het bamastelsel tot op heden functioneert of beter kan functioneren. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van kennis van landen die dit systeem al jaren hanteren. De Verenigde Staten maakt daar deel van uit.

Er zijn recentelijk door het kabinet een aantal beleidsvoornemens aangekondigd waarin verscheidene keren wordt verwezen naar ontwikkelingen in de VS. Zo spreekt minister Plasterk in de voortgangsrapportage over wetenschapsbeleid «Het Hoogste Goed»² over «graduate schools» (onderzoeksscholen) naar Amerikaans model en over «Akademie-assistenten», die hun gebruikelijke bijbaantjes binnen de setting van de universiteit kunnen verrichten («van de tap naar het lab»).

Intrigerend is ook de wijze waarop in de VS het streven naar «excellence» wordt gestimuleerd via concurrentie en competitie tussen universiteiten. De Verenigde Staten staat al lange tijd bekend als wereldleider op het gebied van hoger onderwijs. De internationale aantrekkingskracht van de «research universities» is groot. Tegelijkertijd gaat men in de VS prat op de toegankelijkheid van het hogeronderwijsstelsel. Vooral het hogeronderwijssysteem in California gold lange tijd als schoolvoorbeeld voor toegankelijkheid en gelijke kansen, inclusief goede doorstroommogelijkheden tussen verschillende typen hogeronderwijsinstellingen.

Tevens maken de signalen over de stagnatie in de groei in deelname aan hoger onderwijs de VS interessant. De deelname daalt zelfs in bepaalde opzichten, zeker in relatie tot de sterk groeiende deelname in een aantal andere OECD-landen, waarmee de voorsprong van de VS sterk afneemt. Daarnaast zijn er belangrijke signalen van toenemende ongelijkheid, van grote uitval, met name onder minderheidsgroepen, van verslechterende aansluiting op het voortgezet onderwijs, van tekortschietende studie-

¹ Daarbij wordt er nogal eens op gewezen dat deze vergelijking niet helemaal opgaat omdat het bamastelsel zoals dat in Amerika en Engeland gangbaar is, veel breder opgeleide bachelors oplevert, die eerder de arbeidsmarkt betreden dan in Europa gebruikelijk is. De bacheloropleiding is in de VS vierjarig en in Nederland driejarig.

² Kamerstuk 31 288, nr. 45.

informatie en financiële barrières. Deze trends worden veelal in een context geplaatst van toenemende invloed van privatisering en globalisering¹.

Deze analyse en de discussie die hierover momenteel volop plaatsvindt in de VS, kan ook van belang zijn voor beleid op het terrein van het Nederlandse hoger onderwijs. Opmerkelijk is in dit verband dat de OECD in haar review van het Nederlandse hoger onderwijs van mei 2007² wijst op de dringende problemen rondom de deelname aan het hoger onderwijs. Met een Nederlandse overheidsdoelstelling van 50% participatie, een toenemende diversiteit in de instroom, problemen met studiekeuze en rendement, vragen rondom selectie en een gebrek aan aandacht voor excellentie, vormt de Amerikaanse discussie een belangrijke referentie voor het Nederlandse debat.

2. ACHTERGRONDINFORMATIE OVER HOGER ONDERWIJS IN DE VS

Het Amerikaanse hoger onderwijs kan vanwege zijn grootschaligheid gekenmerkt worden als een ware kennisindustrie. Aan het begin van de 21e eeuw maakt het hoger onderwijs ongeveer 3% van het Bruto Nationaal Product uit. Het stelsel bestaat uit circa 4000 geaccrediteerde instituten, met meer dan 17,5 miljoen ingeschreven studenten. Universiteiten en «colleges» geven gemiddeld \$ 26 miljard per jaar uit aan onderzoek en ontwikkeling, waarvan \$ 16 mld. afkomstig is van de federale overheid.

De Verenigde Staten vormen één republiek die bestaat uit 50 staten, één district (hoofdstad) en vier «territories». Het nationale «Department of Education» geeft richtlijnen betreffende het algemene onderwijsbeleid, verzamelt data, verstrekt beurzen en leningen, maar speelt nauwelijks een rol wat betreft de inhoud, eindtermen en de kwaliteit van het onderwijs. Elke staat heeft een staatsbestuur voor onderwijs dat verantwoordelijk is voor het onderwijsbeleid, het financieren van het onderwijs en de kwaliteitsbewaking van primair en secundair onderwijs.

Het hoger onderwijs in de Verenigde Staten is in twee fasen ingedeeld: een «undergraduate» (twee- of vierjarig) en een «graduate» fase. De tweejarige undergraduate-opleidingen, ofwel de «community colleges», zijn naar de inschatting van de delegatie vergelijkbaar met een niveau tussen het Nederlandse mbo-4 en het hbo³. Deze opleiding kan worden afgesloten met een «Associate's degree». De vierjarige «undergraduate»-opleidingen leiden op tot het universele bachelorniveau. Het zijn in die zin eindopleidingen en worden afgesloten met een bachelorsgraad: een Bachelor's of Arts (B.A.) voor de alfastudies of een Bachelor's of Science (B.S.) voor de bètastudies. De eerste twee jaar zijn algemeen vormend. Per semester stelt de student een pakket van maximaal vijf vakken samen. Vakken waaruit gekozen kan worden zijn onder andere Engelse schrijfvaardigheid, een vreemde taal, geschiedenis, natuurkunde, sociologie, toegepaste kunst, muziek etc. In het derde jaar kiest de student vervolgens een hoofdvak, een «major», en eventueel een bijvak, een «minor». Ongeveer een derde van de vierjarige opleiding wordt besteed aan het hoofdvak.

Met een bachelor's-grad van een Amerikaanse universiteit of college kan begonnen worden met de «graduate»-fase aan een master- of een Ph.D.-opleiding (Doctor of Philosophy). Een masteropleiding duurt één tot drie jaar en is in tegenstelling tot een bacheloropleiding specialistisch van aard. De meeste masteropleidingen dienen als voorbereiding tot het uitoefenen van een beroep: bijv. een Master of Education (M.Ed.), een

¹ Bron: Why the «American advantage» of a high-quality and high-access higher education system is waning and the consequences within an increasingly competitive global economy; John Douglas, University of California.

² Thematic review of tertiary education: the Netherlands. OECD, 2007 (Kamerstuk 30 800 VIII, nr. 128).

³ Mr. Honegger van The American Institutes for Research deelde de delegatie n.a.v. een vraag hierover mee dat de «two year institutes» 5 scoorden op de Europese ESCET-schaal.

Master of Public Health (M.P.H.) of een Master of Business Administration (M.B.A.). De opleiding tot de graad van Ph.D., vergelijkbaar met de Nederlandse doctorstitel, neemt gemiddeld vijf tot zes jaar in beslag. Tijdens de eerste twee jaar volgt men colleges en legt men examens af. Daarna begint het promotieonderzoek. De toelating is zeer selectief.

Daarnaast wordt het Amerikaanse hoger onderwijs gekenmerkt door een belangrijk onderscheid tussen publiek en privaat onderwijs. In de paragraaf 5 wordt nader ingegaan op de verschillen in bekostiging. Tijdens het bezoek aan de American Council on Education (ACE)¹ kreeg de delegatie het volgende schema gepresenteerd, waaruit onder meer blijkt dat het private onderwijs veel kleinschaliger is en dat circa 75% van de studenten onderwijs volgt aan openbare instellingen.

	Public	Private
Two-year	Community Colleges 1040 institutions (31%) 38% of total students	Junior Colleges 670 institutions (20%) 2% of total students
Four-year	State Colleges 403 institutions (12%) 17% of total students	Liberal Arts Colleges 967 institutions (29%) 14% of total students
University	Research universities 165 institutions (5%) 22% of total students	Research universities 112 institutions (3%) 8% of total students

Het grootste deel van de private instellingen bestaat uit non-profitinstellingen. Het relatief kleine aantal for-profitinstellingen (momenteel circa 6% van de studenten) biedt met name beroepsopleidingen gericht op certificaten in plaats van graden («degrees»). Deze opleidingen zijn overigens het laatste decennia zeer populair en hebben een totale groei van hun studentenaantal doorgemaakt van meer dan 200%. Het grootste for-profit-instituut in de VS is de «University of Phoenix».

De publieke instellingen vallen onder jurisdictie van de vijftig verschillende staten. Het Amerikaanse hogeronderwijssysteem is daardoor zeer divers. Er is geen sprake van een nationaal beleid van de federale overheid voor de inrichting van het hoger onderwijs. De federale overheid levert wel een aanzienlijke financiële bijdrage aan het hoger onderwijs via het verlenen van beurzen, leningen en belastingaftrekmogelijkheden. In 2006/2007 bedroeg dit \$ 86,2 mld. De wettelijke basis hiervoor ligt in de veelvuldig gewijzigde Higher Education Act uit 1965 (de zogenaamde Title IV programs). Deze middelen komen via de studenten zowel het publieke als het private hoger onderwijs ten goede.

3. HET STREVEN NAAR BREDE TOEGANKELIJKHEID VAN HET HOGER ONDERWIJS

3.1 Toegankelijkheid

Het Amerikaanse onderwijssysteem is ontwikkeld vanuit de gedachte dat iedereen die dat wil, een hogeronderwijsopleiding in de gewenste richting moet kunnen volgen.

Door de grote verschillen in niveau en kwaliteit tussen de Amerikaanse instellingen voor hoger onderwijs zijn de toelatingseisen ook zeer verschillend. Deze eisen worden gekenmerkt door de mate waarin selectie van studenten wordt toegepast. Aan de onderkant van het spectrum zijn de instellingen vrij toegankelijk. De prestigieuze universiteiten kunnen daarentegen zeer hoge eisen prestatie-eisen stellen. Dit geldt zowel voor

¹ De delegatie kreeg tevens de «Brief guide to U.S. higher education» van de ACE overhandigd, waarin de specifiekere indeling van de «Carnegy Classification of Higher Education» uiteen wordt gezet, met een onderscheid tussen Associate's colleges, Doctorate-granting institutions, Master's colleges and universities, Baccalaureate colleges, Special Focus institutions and Tribal colleges. De presentatie die de delegatie ontving van de American Institutes for Research liet weer een andere indeling en andere cijfers zien.

publiek gefinancierde als voor de private universiteiten, die alle een uitgebreid beurzenbeleid hebben voor studenten uit een kansarme omgeving. Soms is dit beurzenbeleid zodanig dat deze studenten meer kans maken om onderwijs aan deze instellingen te volgen dan studenten uit de bevolkingsgroepen met een middeninkomen, zo heeft de delegatie vernomen.

Zoals in vele landen, beschouwt men in de VS het onderwijs als motor van sociale en economische mobiliteit. De American Council on Education stelt dat er op basis van onderzoek voldoende aanwijzingen zijn dat deelname van «high school»-graduates uit de lagere inkomensgroepen aan de vierjarige hogeronderwijsopleidingen, in de laatste dertig jaar met 20% is gestegen. Deelname van deze jongeren (met «high school»-diploma¹) ligt momenteel rond de 50%. Daar staat tegenover dat uit de hogere inkomensgroepen een deelname aan hoger onderwijs van 80% is te constateren van studenten met een «high school»-diploma.

In totaal staat ongeveer twee derde van de «high school»-studenten ingeschreven bij het hoger onderwijs. Dit is inclusief de deelname aan de tweejarige opleidingen (op mbo 4-niveau), zo blijkt uit gesprekken met de American Institutes for Research.

De deelname van studenten uit minderheidsgroepen nam tussen 1993 en 2003 toe met 51%.² De groei was het grootst voor studenten uit Spaanse minderheidsgroepen; hun deelname steeg met 69%. Deelname uit minderheidsgroepen met Afro-amerikaanse en Aziatische achtergrond steeg met 43%. Ondanks deze groei zijn deze groepen nog steeds sterk ondervertegenwoordigd, vergeleken met het deel dat deze groepen uitmaken van de totale bevolking van de VS.

De heer R. Berdahl, voorzitter van de vereniging van onderzoeksuniversiteiten, heeft de delegatie uitvoerig geïnformeerd over het «Master plan for higher education in California», een plan om tegelijkertijd de kwaliteit van het hoger onderwijs aldaar te verhogen en de toegankelijkheid te verbreden. Hij was destijds voorzitter van de universiteit van Berkeley te California en betrokken bij deze ontwikkeling. Resultaat van het masterplan was de opzet van het voor iedereen toegankelijke «community college»-systeem en 26 publiek gefinancierde universiteiten waarvan een derde tot de topuniversiteiten van de VS behoorden. Dhr. Berdahl heeft in veel internationale adviescommissies geparticipeerd. Zijn uitgebreide advies aan Nederland is samen te vatten in de woorden: «structure competition».

In het Amerikaanse parlement werd de delegatie gewezen op de recente wet getiteld: «The Higher Education Opportunity Act», gericht op vergroting van de toegankelijkheid en financiële bereikbaarheid van het hoger onderwijs. Uit de wettekst kan men opmaken dat het nodig was om de aanhoudende stijging van collegegelden tegen te gaan, een betere voorlichting te geven over de beursmogelijkheden, de integriteit rond en verantwoording over studentenleningen te herstellen, het aanvragen van beurzen administratief te vereenvoudigen, toegang en ondersteuning van studenten uit lagere inkomensgroepen en uit minderheidsgroepen te vergroten, etc. Men realiseert zich in de VS dat men er nog lang niet is, maar het belang van het streven naar een brede toegankelijkheid blijft benadrukt.

3.2 Beurzenstelsel

De kosten voor deelname aan het hoger onderwijs zijn aanzienlijk en lopen zeer uiteen al naar gelang het type instituut en het publieke of private karakter. Collegegelden kunnen verschillen van \$ 1 500 voor een community college tot \$ 40 000 voor een prestigieus privé-instituut. Uit een overzicht van 2006/2007 dat de delegatie tijdens het werkbezoek kreeg

¹ Ongeveer 30% van de leerlingen haalt geen high schooldiploma, en vervolgt zijn onderwijsloopbaan in de voor iedereen toegankelijke Community Colleges.

² Bron: Minorities in higher education: twenty-second annual status report. In 'A brief guide to U.S. Higher Education, American Council on Education, Washington DC, 2007.

aangereikt, blijkt dat de totale kosten voor deelname aan een «four-year-public»-instituut (collegegeld, boeken, kost en inwoning, vervoer) gemiddeld \$ 16 357 bedraagt en voor eenzelfde privaat instituut \$ 33 301.

In het jaar 2004/2005 ontving ongeveer 76% van alle «undergraduates» (alle studenten hoger onderwijs onder de masterfase) een lening of beurs. Voor parttimestudenten bedroeg dit percentage 54%.

Van de deelnemers aan een fulltime «graduate»-studie (master of Ph.D.) ontving 87% financiële ondersteuning. Voor parttime «graduates» was dit 65%.¹

In het jaar 2005/2006 bedroeg de totale financiële ondersteuning aan studenten in het hoger onderwijs \$ 135 mld. Dit betreft de hulp van de federale overheid, overheden van de staten, de onderwijsinstellingen (uit hun eigen inkomsten van «endowments»), en de mogelijke donoren, als volgt verdeeld:

- leningen door federale overheid \$ 68,2 mld. (51%)
- beurzen door federale overheid \$ 18,6 mld. (14%)
- werk/studiebeurzen door federale overheid \$ 1,2 mld. (1%)
- beurzen door overheden van de staten \$ 6,6 mld. (5%)
- belastingaftrekmogelijkheden \$ 6 mld. (4%)
- beurzen door onderwijsinstellingen \$ 24,4 mld. (18%)
- fondsen en werkgeversbeurzen \$ 9,3 mld. (7%).²

De federale overheid verschaft meer dan de helft van de beurzen en leningen aan studenten in het hoger onderwijs. De eerdergenoemde Higher Education Act ligt hieraan ten grondslag. In principe kan iedereen met een high schooldiploma met ouders onder een zekere inkomensgrens, aanspraak maken op deze ondersteuning. Voor de bekende Pell Grants met een gemiddelde van \$ 2 500 (uiteenlopend van \$ 400 tot \$ 4 050 per jaar) is het gemiddelde gezinsinkomen waaruit de aanvragen voortkomt \$ 24 600³. Voor oudere, zelfstandig wonende studenten zijn de mogelijkheden navenant.

Tijdens het bezoek van de delegatie aan Stanford University te San Francisco, een van de rijkste Ivy-League-universiteiten⁴, werd deze informatie aangevuld met de volgende gegevens. Vijftig procent van de studenten aan Stanford ontvangt financiële steun. De totale kosten per jaar voor collegegeld, boeken, kost en inwoning bedragen \$ 50 000. Ouders met een inkomen onder de \$ 100 000 betalen afhankelijk van hun inkomen tussen de \$ 11 000 en \$ 41 000, de rest komt via een beurs of lening. Ouders met een inkomen onder de \$ 60 000 hoeven geen financiële bijdrage te leveren. Van alle studenten wordt verwacht dat ze naast hun studie werken. Opmerkelijk was dat het voor studenten uit de lagere inkomensgroepen soms voordeliger was om aan privaat instituut te studeren, gezien alle faciliteiten, dan aan een publiek gefinancierd instituut. Ook was het voor hen vaak makkelijker de zaak financieel rond te krijgen dan voor studenten uit de middeninkomensgroepen. Internationale studenten die op basis van een selectieprocedure worden uitgenodigd om te komen studeren, hoeven helemaal niets terug te betalen! Zeker in de «graduate»-fase zijn er veel studenten uit andere landen.

Tijdens het bezoek aan Berkeley⁵, University of California vond de delegatie het opmerkelijk dat deze prestigieuze Ivy League-universiteit het hoogste percentage «lower class» studenten heeft van deze groep universiteiten, namelijk een derde van het totaal aantal studenten. Circa 30% van de studenten van Berkeley komt uit families waarvan zij de eersten zijn die naar een universiteit gaan.

¹ Bron: U.S. Department of Education, National Center for Educational Statistics, in In 'A brief guide to U.S. Higher Education, American Council on Education, Washington DC, 2007.

² Bron: Trends in student aid 2006, The College Board. In: In 'A brief guide to U.S. Higher Education, American Council on Education, Washington DC, 2007.

³ Studieschulden zijn gemiddeld \$ 14 400 voor «four-year-public»-studenten (waarvan 57% een lening is aangegaan), \$ 17 125 voor «four-year-private»-studenten (waarvan 69% met lening) en \$ 5 760 voor «two-year-public»-studenten (waarvan 30% leent). Met een aflossingsperiode van 10 jaar komt dit neer op een terugbetaling van gemiddeld op \$ 200 per maand voor een vierjarige opleiding en \$ 65 per maand voor een tweejarige opleiding.

⁴ De top 8-universiteiten van de VS.

⁵ Najaar 2007 telde Berkeley 35 000 undergraduate-studenten en 24 600 graduate-studenten.

De heer Stephen Rittenberg, Senior Vice Provost van de Columbia University te New York, een universiteit nabij Harlem, verkondigde dat sinds het najaar van 2008 de studenten van ouders met een inkomen onder de \$ 60 000 worden vrijgesteld van alle kosten. Tevens zijn alle studieleningen die via de universiteit lopen omgezet in beurzen. Voor zover te achterhalen heeft de universiteit in de afgelopen periode veel middelen ter beschikking vanwege een groeiend vermogen als gevolg van schenkingen.

Tijdens het bezoek aan het Amerikaanse parlement werd de delegatie geattendeerd op de recent aangenomen wet getiteld «The ensuring Continued Access to Student Loans Act of 2008». Met deze wet worden de financiële voorzieningen die de minister van onderwijs heeft om federale studieleningen toe te kennen gegarandeerd en met een jaar verlengd tot juli 2010. Leningen kunnen, bij discretionaire bevoegdheid van de minister, worden toegekend ook als de lener niet voldoet aan alle vereisten. Hoewel er tot op dit moment nog geen signalen waren dat als gevolg van de kredietcrisis minder makkelijk leningen worden verleend en afgesloten, wil men met deze wet inspelen op situaties die zouden kunnen ontstaan als gevolg van de kredietcrisis.

Tijdens verschillende gesprekken is de delegatie gewezen op het feit dat collegelden de afgelopen tien jaar sterk zijn gestegen, mede als gevolg van de stijging van de onderwijskosten. Dit leidt tot vele discussies over de «affordability» van het onderwijs. Als belangrijke aanleiding voor de stijging van de collegelden wordt genoemd het terugvallen van de financiering van het onderwijs door de overheid. In paragraaf 5 wordt hier nader op ingegaan.

3.3. Toelatingsprocedures

Het meest verbazingwekkend vond de delegatie de gesprekken over de toelatingsprocedures tot hoger onderwijs in de VS. Veel studenten schrijven zich bij meerdere instituten in en de «populaire» instellingen hebben gigantische afdelingen en beoordelingscommissies om de aanmeldingsformulieren en papers te beoordelen. Het gaat zelfs zo ver dat de colleges en universiteiten die net niet tot de top behoren, studenten met grote kans op toelating tot een top-universiteit aanbiedingen doen met een verlaagd collegegeld als zij zich bij hen inschrijven.

Met een diploma uit het voortgezet onderwijs («high school»), dat men normalerwijs op zijn 18e ontvangt na twaalf jaar primair en voortgezet onderwijs, kan men zich inschrijven voor het hoger onderwijs. De waarde van het diploma verschilt al naar gelang het aantal jaar dat men een basisvak heeft gevolgd en formeel heeft afgesloten¹. Studenten die wedijveren om toegelaten te worden tot een topuniversiteit dienen in de basisvakken niet minimaal drie maar vier jaar onderwijs te hebben gevolgd, aangevuld met twee jaar onderwijs in een vreemde taal. Aangezien er geen nationaal eindexamen is ter afsluiting van het voortgezet onderwijs, is voor de meeste hoger onderwijsinstellingen een positief resultaat op een toelatingsexamen vereist. De «Scolastic Assessment Test» (SAT)² bestaat uit een drie uur durende multiplechoicetest plus 25 minuten voor een essay. Deze test meet kritisch denken, analytisch vermogen en schrijfvaardigheid. Sommige instituten vragen ter aanvulling een één uur durende test in een schoolvak. De test «Advanced Placement Examinations» kan een student op vrijwillige basis doen en levert hem extra credits voor de toelatingsprocedure.

¹ Hoewel het niet in alle staten gelijk is, ontvangt men een high school-diploma na vier jaar Engels («language and composition»), drie jaar Wiskunde (algebra en geometrie), drie jaar sociale studies (Amerikaanse geschiedenis, wereldgeschiedenis en staatsinrichting), drie jaar natuurwetenschappen (ANW, biologie, natuur- en scheikunde).

² Een vergelijkbaar veel gebruikt toelatingsexamen is de ACT (American College Testing Program).

Toelatingscriteria variëren per instituut. Veel instellingen selecteren op basis van leerprestaties («grades» en test scores), referenties («letters of

recommendation»), taalvaardigheden, bestuursvaardigheden («community and leadership activities») en regelmatig op basis van een essay. Soms moet men zich al één jaar van tevoren aanmelden. Sommige instellingen hechten ook waarde aan andere zaken, zoals muzikaal talent of sportprestaties.

Mw. Karen Cooper van de Stanford University te California vermeldde expliciet dat de universiteit met opzet niet alleen de bollebozen selecteert, maar ook studenten met andere kwaliteiten, zoals «the tuba-player from Iowa». De universiteit besteedt veel aandacht aan de samenstelling van de studentenpopulatie: «We craft a class...

Tijdens het gesprek met de heer Stephen Rittenberg van de Columbia University te New York werd naar aanleiding van vragen van de delegatie duidelijk dat deze universiteit vorig jaar 18 000 aanmeldingen had ontvangen, waarvan 1600 studenten (9%) zijn toegelaten. De universiteit heeft een staf van 35 à 40 medewerkers voor het doornemen van de aanmeldingen. «Getting into college is a path of extreme anxiety», aldus Rittenberg. Er zijn duizenden bedrijven die special trainen voor goede resultaten op de SAT-test, en mensen die studenten «coachen» bij het schrijven van essays.

De universiteit Berkeley in California heeft vorig jaar één op de vier aangeelde studenten daadwerkelijk toegelaten. De heer Nick Jewel, vice provost van de universiteit, vertelde dat elk aanmeldingsformulier door zes personen, onafhankelijk van elkaar, wordt beoordeeld. De instelling heeft gemiddeld 4000 eerstejaarsstudenten. Daarvan zijn er soms wel 2000 afkomstig van een community college, zonder dat ze een high school-diploma hebben. Hierover in de volgende paragraaf meer.

3.4 Community colleges

In het kader van het vergroten van de toegankelijkheid van het hoger onderwijs heeft men in de VS de tweejarige opleidingen gecreëerd, meestal «community colleges» genaamd. Deze opleidingen hebben een open inschrijving, zonder verdere toelatingseisen. Zij zijn over het algemeen publiek gefinancierd door de staat of de lokale overheid. In 2003 was de helft van de «undergraduate»-studenten uit minderheidsgroepen ingeschreven bij een «community college». Ook telt deze onderwijssector veel partimestudenten, en studenten met een gemiddeld hogere leeftijd.

De tweejarige colleges leiden op voor een «associate degree» (AD):

- associate degree in arts
- associate degree in science
- associate in applied science.

Als men in het bezit is van een van de eerste twee graden kan men doormen naar het derde jaar van een vierjarige universitaire opleiding. Aangezien de kosten voor een «community college» veel lager liggen dan voor een universitaire opleiding, wordt vaak uit noodzaak voor deze weg gekozen.

Een belangrijke andere functie van deze colleges is het volwassenenonderwijs, onderwijs in basisvaardigheden taal en rekenen en onderwijs in een specifieke beroepsvaardigheid.

De delegatie heeft de gelegenheid gehad een bezoek te brengen aan een grote «community college» in het centrum van New York, The Borough of Manhattan Community College. Dit college heeft 19 000 studenten ingeschreven voor een «degree-program» en 10 000 ingeschreven voor overige programma's, met 80% van de studenten afkomstig uit minderheidsgroeperingen. De delegatie was onder de indruk van de goed-

lopende organisatie van het onderwijs en het enthousiasme van de docenten en studenten. Zeer opvallend vond de delegatie dat vrijwel alle docenten hooggeschoold zijn en een PHd-grad hebben.

Mr. Honegger van The American Institutes for Research deelde de delegatie naar aanleiding van een vraag hierover mee dat de AD-programma's op de «community colleges» een 5 scoorden op de Europese ESCET-schaal. Op basis daarvan zou men kunnen concluderen dat de graden van de tweejarige «community colleges» vergelijkbaar zijn met een niveau tussen het Nederlandse mbo-4 en het hbo¹.

4. KWALITEIT VAN HET HOGER ONDERWIJS EN HET STREVEN NAAR EXCELLENTIE

4.1 Marktwerking

Zoals al eerder opgemerkt is het Amerikaanse onderwijssysteem zeer divers, met grote verschillen in niveau, inhoud en kwaliteit. Noch het primair onderwijs, noch het voortgezet onderwijs wordt afgesloten met een gestandaardiseerd eindexamen, waardoor er nergens sprake is van gestandaardiseerde begin- of eindniveaus. Dit leidt tot het voor Amerika specifieke toelatingsbeleid en dat houdt ook weer verband met de enorme concurrentie en competitie tussen de instellingen (met zelfs een «Ivy League»-ranglijst). In die zin start het streven naar kwaliteit en excellentie met de strijd om de student.

De delegatie was in de gelegenheid om twee prestigieuze «Ivy League»-universiteiten te bezoeken in San Francisco, namelijk Stanford University en Berkeley University. Vragen die zich tijdens deze bezoeken voordeden waren bijvoorbeeld hoe dergelijke instituten omgaan met het streven naar brede toegankelijkheid van het hoger onderwijs, hoe zij hun kwaliteit bewaken en hoe zij hun bekostiging rondkrijgen. Opmerkelijk was in dit verband dat de universiteit van Berkeley, publiek gefinancierd op basis van ingeschreven studenten, een maximum aantal toe te laten studenten is gaan hanteren. De universiteit vond het problematisch de kwaliteit te bewaken bij een explosieve toename van het aantal studenten. Op een gegeven moment heeft men de grens van 12,5% van de studenten in California aangehouden (gemiddeld betekent dit dat 1:4 studenten wordt toegelaten). Ook Stanford hield de groei van het aantal studenten onder controle.

Een geheel ander type universiteit die de delegatie bezocht was de progressieve «New School», te New York, waar van oudsher vooruitstrevende ideeën worden ontwikkeld op het gebied van onder andere kunst² en sociale wetenschappen. Deze universiteit behoort niet tot de excellente Ivy League-ranglijst, maar kent een grote populariteit. Deze populariteit leidt tot een concentratie van excellente studenten op deze vakgebieden.

¹ In de Strategische agenda BVE 2008–2011 stelt staatssecretaris Van Bijsterveldt-Vliegthart dat zij een betere aansluiting in de beroepskolom wil bewerkstelligen door o.m. «experimenten te starten met de associate degreeprogramma's, die op locatie van een mbo-instelling worden ingericht, maar waarbij de hogeschool (vanwege het stelsel) eindverantwoordelijk voor de graadverlening blijft.» (Kamerstuk 27 451, nr. 85, p. 11)

² Bijvoorbeeld de «Parsons The New School for Design», een wereldbekende design- en kunstopleiding.

4.2 Accreditatie

In het hoger onderwijs in de Verenigde Staten bestaat accreditatie (kwaliteitsbeoordeling door externen) al lang en wordt verricht door private organisaties. Deze organisaties kunnen erkend worden door de overheid of door de Council on Higher Education Accreditation (CHEA). Accreditatie gebeurt op vrijwillige basis. Instellingsaccreditatie door een door de overheid erkende organisatie is van belang voor instellingen om in aanmerking te komen voor overheidsfinanciering. Voor hun studenten betekent het dat deze in aanmerking komen voor studiefinanciering. Programma-accreditatie is vaak nodig voor afgestudeerden om toegang te

krijgen tot een bepaalde beroepsgroep. Gespecialiseerde accreditatieorganisaties die vaak nauw verbonden zijn met beroepsorganisaties, zoals The Accreditation Board of Engineering and Technology (ABET), voeren dergelijke programma-accreditaties uit.

Het belangrijkste doel van accreditatie is om vast te stellen in hoeverre een instelling in staat is de zelfgeformuleerde missie te bewerkstelligen en, indien nodig, advies aan de instellingen te geven voor verbeterpunten. In die zin wordt accreditatie gezien als kwaliteitssystem. Het feit dat een instelling geaccrediteerd is, betekent niet per se dat het niveau of de kwaliteit bijzonder goed zijn. De geaccrediteerde status geeft aan dat de instelling ten minste voldoet aan de minimumcriteria om voor bekostiging of beursverlening aan studenten in aanmerking te komen.

Eerlijkheid gebiedt te zeggen dat bij alle instellingen die bezocht zijn de accreditatie meer als een noodzakelijk kwaad gezien werd, dan als een impuls voor de kwaliteit.

4.3 Hoge studiebelasting en weinig uitval

Zowel op publieke als private instellingen zijn er relatief veel contacturen tussen docenten en studenten (vijf keer per week een blok van drie lessen) en is de totale studielast ongeveer 40 à 50 uur per week. Als men na toelating eenmaal binnen is, wordt de student ook niet meer losgelaten. De uitval van studenten is in de VS beduidend lager dan in Nederland.

4.4 Transparantie op gebied van onderwijsresultaten en kostenbeheersing

Vanuit de beleidsmakers en de politiek wordt de laatste jaren veel nadruk gelegd op verantwoording door de onderwijsinstellingen over de onderwijskosten en de onderwijsresultaten. De «Commission on the future of Higher Education» ingesteld door de toenmalige minister van onderwijs Margaret Spellings bracht in 2006 een rapport hierover uit. Dit heeft geleid tot wetgeving. In de «Higher Education Opportunity Act» wordt onder andere geregeld dat er meer inzicht mogelijk is in de onderwijsresultaten. Ten aanzien van het onderdeel over «transparantie in onderwijskosten» onder meer vastgelegd:

- meer mogelijkheden ter vergelijking van de hoogte van collegegelden,
- meer inzicht in de begrotingen van instituten met de hoogste kostenstijgingen
- meer transparantie in de kosten voor studieboeken
- meer openbaarheid inzake de rapporten van accreditatieorganen
- meer inzicht in de mogelijkheden van verandering van universiteit via de transfer van studiepunten (credits).

4.5 Instroom internationale studenten

In de VS studeren de meeste internationale studenten van alle landen in de wereld, in totaal ongeveer 600 000. Zij maken 4% van de studentenpopulatie uit in de «undergraduate»-fase en 10% in de «graduate»-fase. Ongeveer 25% ontvangt volledige financiële ondersteuning van de universiteit waar de student staat ingeschreven. Een klein gedeelte komt in aanmerking voor het federale Fulbright-subsidieprogramma. De rest bekostigt zijn studie zelf. Het betreft vaak veelbelovende studenten en hun aanwezigheid leidt tot veel kennisuitwisseling.

4.6 Sceptis over huidige kwaliteit van het onderwijs

Herhaaldelijk is de delegatie geweest op de dalende investeringen door de overheid. Het publiek gefinancierde hoger onderwijs voelt zich daarvoor genoodzaakt meer studenten aan te nemen en/of de collegegelden te verhogen. Explosieve groei van de instituten komt de kwaliteitshandhaving en -bewaking niet altijd ten goede, zo heeft de delegatie van verscheiden gesprekpartners vernomen.

De Senior Vice President van de Amerikaanse Kamer van Koophandel, de heer J. Rothkopf heeft de delegatie geweest op het feit dat het funderend onderwijs in de VS het niet (meer) zo goed doet in de internationale benchmarks. Het bedrijfsleven maakt zich zorgen over het niveau van het onderwijs. Hij bekende ook dat de Chamber of Commerce eigenlijk pas sinds drie jaar aandacht heeft voor het onderwijsniveau. Grote bedrijven hebben uitgebreide eigen trainingsprogramma's voor de basisvaardigheden. Er is een nauwe samenwerking met de community colleges voor het verzorgen van dit soort cursussen. Verder merkte hij op dat het goed bekendstaande hoger onderwijs een uitstroom van geslaagde Ph.D.-studenten naar het buitenland kent van ongeveer 50%.

5. FINANCIERING VAN HET HOGER ONDERWIJS

De diversiteit in het hoger onderwijs in de VS weerspiegelt zich ook in de wijze van financiering van de onderwijsinstellingen. In onderstaande tabel worden de verschillende bronnen van inkomsten en uitgaven weergegeven voor respectievelijk publiek gefinancierde instellingen, private-non-profitinstellingen en sprivate-for-profitinstellingen.

Inkomstenbronnen en uitgaven van hoger onderwijsinstellingen in 2003–2004¹

Inkomstenbronnen	publiek	privaat-non-profit	privaat-for-profit
Collegegelden en onderwijsbijdragen	16,5%	28,5%	89,5%
Federale overheid	15,8%	10,4%	4,4%
Staatsoverheid en lokale overheid	37,2%	2,0%	0,7%
Directe inkomsten uit schenkingen en giften	1,8%	11,6%	0,1%
Dienstverlening en inkomsten uit vermogen ²	20,7%	43,6%	4,4%
Andere bronnen	8,0%	4,0%	0,9%
Uitgaven			
Onderwijs	33,4%	32,4%	25,6%
Onderzoek en publieke dienstverlening	17,6%	14,3%	0,1%
Ondersteuning van studenten ³	30,9%	41,6%	62,4%
Verlening van scholar-/fellowships (beurzen)	4,9%	1,1%	0,8%
«Auxilliary enterprises»	9,2%	8,7%	3,4%
Overig	4,0%	1,9%	7,8%

¹ Bron: U.S. Department of Education, National Center for Statistics. In 'A brief guide to U.S. Higher Education, American Council on Education, Washington DC, 2007.

² Onder meer inkomsten uit eigen vermogen, veelal totstandgekomen door grote schenkingen, en inkomsten uit verkoopopbrengsten en van verbonden ziekenhuizen.

³ «Academic support, institutional support and student services».

Uit de bovenstaande tabel blijkt onder meer dat de publiek gefinancierde instellingen 53% van hun inkomsten verwerven van en via de overheid. De middelen die de federale overheid verschaft gaan niet rechtstreeks naar de instellingen, maar verlopen via de, door de federale overheid verschaft beurzen en leningen aan studenten.

Opmerkelijk, doch ook wel weer te verwachten, is verder het percentage grote deel dat de private non-profitinstellingen onttrekken aan inkomsten uit eigen vermogen (de zogenaamde «endowments»).

Tevens valt het zeer hoge percentage van 62,4% aan uitgaven voor ondersteuning van studenten op bij de private for-profitinstellingen.

De delegatie vernam tijdens het gesprek met de vertegenwoordigers van de American Council on Education dat het percentage overheidsbijdragen voor de publieke instellingen tussen 1980 en 2002 daalde van 45,6% naar 32,5%. De meeste instellingen hebben zich daardoor genoodzaakt gezien de collegegelden steeds te verhogen. De kosten kwamen daardoor minder bij de belastingbetaler en meer bij de student te liggen. Tevens werd gewezen op het feit dat de stijging van collegegelden in de afgelopen twintig jaar twee keer zo hoog was als de gebruikelijke jaarlijkse inflatie.

De vrijwillige bijdragen en giften aan hoger onderwijs komen voor het grootste deel van alumni (oud-studenten), in totaal ruim \$ 7 mld. in het jaar 2005, zijnde 28% van de totale giften. De rest komt van stichtingen (27%), ondernemingen (17%) en andere individuen (20%). De Stanford universiteit ontving in 2005 het meest van alle instellingen van private donoren. Met een jaaromzet van \$ 3,4 mld. en een eigen vermogen van \$ 17,2 mld. is dit instituut een echte uitschieter. Verschillende gesprekspartners spraken hun zorgen uit over de mogelijke gevolgen van de kredietcrisis op de toekomstige instroom van studenten en de financiering van het onderwijs.

6. «GRADUATE SCHOOLS»

In de Verenigde Staten zijn de beste «graduate schools» van de wereld te vinden, waaronder die bij Harvard en Berkeley. Zij kunnen worden getypeerd als onderzoeksscholen met elementen zoals een vast instroommoment, een cursorische opzet aan de start en de vrije keuze van een student om te kiezen bij wie hij wil promoveren.

In de Amerikaanse onderzoeksschool worden masteropleidingen en promotietrajecten in eenzelfde instituut ondergebracht. Dit instituut is gelieerd aan een bepaalde universiteit. Op deze wijze komen studenten al in een eerder stadium van hun studie terecht in een omgeving waar wetenschappelijk onderzoek wordt verricht. De «graduate school» geeft de student de mogelijkheid om al tijdens het laatste jaar van de master te beginnen met het Ph.D.-traject. Ook typerend is dat er algemene vaardigheden worden getraind zoals presentatietechnieken, schrijven van subsidieaanvragen en taalvaardigheden.

Tijdens een gesprek met een vertegenwoordiging van de Council of Graduate Schools is als belangrijkste kenmerk van deze onderwijsvorm genoemd: de combinatie van studie en de één-op-één-samenwerking met een mentor in onderzoek of lesgeven. De volgende financieringsmogelijkheden voor studenten bestaan:

- traineeship en training grant: een onderzoeksschool ontvangt een subsidie om masterstudenten aan te trekken, c.q. te selecteren, soms gericht op minderheidsgroepen.
- fellowship¹, op individuele basis
- research assistentship, maakt deel uit van een onderzoeksbudget toegekend aan een hoogleraar
- teaching assistentship, naast de opleiding lesgeven aan bachelorstudenten en begeleiden van discussiegroepen.

Volgens de gegevens die de Council tijdens het werkbezoek verschaftte, zijn er circa 2,2 mln. «graduate»-studenten, waarvan 75% voor een mastersgraad gaat en 25% voor een Ph.D.-graad.²

Bij Stanford werd de delegatie attent gemaakt op het «student loan forgiveness»-programma bij de opleiding tot docent. Als men na afgestu-

¹ Opmerkelijk vond de delegatie te horen tijdens een bezoek aan het Metropolitan Museum te New York dat zij daar ook «fellowship-programs» verzorgen, weliswaar zonder dat zij gecertificeerd zijn om een Ph.D.-graad toe te kennen.

² In 'A brief guide to U.S. Higher Education, American Council on Education, Washington DC, 2007, valt te lezen dat 87% van de full time studenten en 65% van de part time studenten een beurs of lening heeft.

deerd te zijn een bepaalde periode bij de betreffende universiteit als docent werkt, wordt studieschuld kwijtgescholden.

Voorts werd tijdens dit bezoek nog de veel gehoorde uitspraak bevestigd dat het in de VS absoluut niet gebruikelijk is dat studenten hun masteropleiding aan eenzelfde instituut vervolgen als waar ze de bacheloropleiding hebben afgerond: «You don't stay for bachelor and master in the same university», waren de woorden van Karen Cooper van Stanford.

7. CONCLUSIES VAN DE DELEGATIE

De conclusies die de delegatie heeft getrokken aan het einde van het werkbezoek kunnen als volgt worden samengevat:

A. Wat zijn opvallende kenmerken van het Amerikaanse hoger onderwijs?

1. Het hoger onderwijs in de VS is zeer divers van aard, zowel qua type universiteiten (research universities, university colleges, community colleges) als qua financiering (publiek en privaat). Daarbinnen bestaat zeer veel verschil in prestige. Er is zelfs een «Ivy League» met topuniversiteiten. Alles lijkt te draaien om competitie.
2. Universiteiten zijn zeer autonoom. Er is vanuit de federale overheid geen algemeen hoger onderwijsbeleid. Wel is er momenteel politiek veel aandacht voor de toenemende kosten van het hoger onderwijs. Tijdens gesprekken bij het Congres werd duidelijk dat onlangs wetten zijn aangenomen om meer duidelijkheid te krijgen over kostenbeheersing binnen een instelling.
3. De staten financieren het publieke onderwijs op basis van het aantal ingeschreven studenten. Deze financiering loopt qua omvang terug. Dit betekent dat instellingen of collegegelden moeten verhogen, of qua aantallen studenten moeten uitbreiden om meer middelen binnen te krijgen. Private instellingen streven ernaar om qua omvang stabiel blijven. Men maakt zich grote zorgen om financiële crises en de mogelijke invloed op studentenleningen.
4. Zowel binnen de publieke als de private sector is er veel differentiatie in collegegelden. Dit loopt van gemiddeld \$ 7000 voor publieke tot gemiddeld \$ 25 000 voor private instellingen. Dit leidt tot een zeer complex systeem van toelating en selectie. Studenten melden zich tegelijkertijd bij verschillende instellingen aan. Aanmelding geschiedt op basis van «high school»-resultaten, het schrijven van een paper, het geven van referenties, etc.
5. De topuniversiteiten selecteren de best presterende «high school»-leerlingen (waarbij men niet alleen let op schoolresultaten, maar ook op andere talenten zoals muzikaliteit en sportiviteit). Op basis van een uitgebreid beurzensysteem (zowel voor publiek als privaat) zijn de dure instellingen ook toegankelijk voor leerlingen uit sociaaleconomisch zwakkere milieus. Op het private Stanford (collegegeld \$ 35 000) hoorden we dat studenten met ouders met een gezamenlijk inkomen onder de \$ 60 000 kosteloos konden deelnemen en ouders met een inkomen onder de \$ 100 000 ongeveer \$ 10 000 bijdragen. Soms is het voor studenten met ouders uit de middeninkomengroepen moeilijker een dure universiteit te bezoeken dan met ouders uit de lagere inkomensgroepen.

B. Wat zijn, behalve de financiering en het competitieve karakter, opmerkelijke verschillen met Nederland?

1. Het meest opvallende verschil is naar de mening van de delegatie dat het onderwijs in de VS meer als een «private good» wordt gezien

tegenover onderwijs als «public good» in Nederland. De vanzelfsprekendheid waarmee in ons land naar de taak van de overheid wordt gekeken als het gaat om het bewaken van de kwaliteit, is in de VS volstrekt afwezig en wordt door vele gesprekspartners zelfs gezien als ongewenst.

2. Zowel op publieke als private instellingen zijn er relatief veel contacturen tussen docenten en studenten (vijf keer per week een blok van drie lesuren) en is de totale studielast ongeveer 40 à 50 uur per week. Als men na toelating eenmaal binnen is, wordt de student ook niet meer losgelaten. De uitval is beduidend lager dan in Nederland.
3. De bacheloropleidingen zijn vier jaar (in Nederland drie jaar) en de (academische) masteropleidingen doorgaans twee jaar (in Nederland één jaar, voor bepaalde specialistische opleidingen meer).
4. Vanwege het competitieve karakter lijkt accreditatie een minder grote rol te spelen dan in Nederland. Van externe benchmarking is nauwelijks sprake, kwaliteitsborging is veelal intern gericht en sterk generiek van aard. Sturen op learning outcomes lijkt relevanter te worden. Externe accreditatie is noodzakelijk in een cyclus van 10 jaar. Accreditatie betreft vooral de minimumstandaard. De accreditatie-instelling(en) ondergaat een beperkte invloed van externe stakeholders, zoals de arbeidsmarkt. Uit gesprekken met de Chamber of Commerce in Washington DC bleek dat er pas sinds drie jaar aandacht is voor het daadwerkelijke niveau van het onderwijs (STEM). Toezicht op het niveau van het onderwijs wordt sterk geremd door de sterke vakbonden.

C. Wat zijn bruikbare ervaringen voor het beleid in Nederland, wat zijn de eerste conclusies van de delegatie?

1. De delegatie heeft van verschillende Amerikaanse gesprekspartners gehoord dat Nederland in feite te bescheiden is over het hoge kwaliteitsniveau van zijn universitaire onderwijs. Als men streeft naar excellentie, moet men niet het kind met het badwater weggooien.
2. Nederland zou zich meer op speerpunten moeten richten, en niet op alle instellingen onderwijs in alle disciplines moeten willen geven; daarvoor is Nederland in feite te kleinschalig. Bij initiatieven tot een vorm van concentratie zou gewerkt kunnen worden met een Board of Regents uit het hoger onderwijs zelf (dus niet een minister die herverdeelt).
3. Het hoger onderwijs in de VS is toegankelijker dan wij in Nederland wel eens denken. Opmerkelijk is dat er weinig collectieve aandacht voor accountability is. Daarmee gaat veel geld verloren. In Nederland zou meer gedaan kunnen worden aan selectie binnen de poort zonder de toegankelijkheid verloren te doen gaan. In Nederland wordt te weinig om (excellente) studenten gevochten.
4. De competitiedrift is intrigerend, positief uitdagend, maar betekent tegelijkertijd ook veel stress voor instellingen en studenten. Meer esprit en ambitie bij Nederlandse studenten is te bereiken door uitdaging.
5. De delegatie heeft ook voorbeelden gezien van hoe het niet moet. Leerzaam is in ieder geval wel de bijna obligate wisseling van instelling tussen de bachelor- en masteropleiding in de VS. Dat lijkt een gezonde knip te zijn.

Programma:

Zondag 12 oktober 2008

17.00 uur Aankomst in Washington D.C.

Maandag 13 oktober 2008

12.00–15.30 u Briefing door American Institutes for Research (AIR) met introductie van hogeronderwijsstelsel en -beleid in de VS, in aanwezigheid van mr. David Myers, senior Vice President, mr. Steven Honegger, mr. Steven Hurlburt, mr. Charles Storey, ms. Andrea Berger, mr. Tsze Chan.

Dinsdag 14 oktober 2008

09.30 uur Ontbijtbijeenkomst met dr. Bob Berdahl, voorzitter van The Association of American Universities (AAU); onderwerpen: hoger onderwijs in de VS, kwaliteit, toegankelijkheid en bekostiging.

11.00 uur Gesprek met de staf van The U.S. House of Representatives Committee on Education and Labour, mr. Alex Nock, ms. Julie Radocchia, mr. Jeff Appel (wegens reces geen leden aanwezig). Onderwerpen: hoger onderwijsbeleid en -politiek

13.00 uur Werklunch met Nederlandse studenten in de VS. Onderwerp: onderwijservaringen in de VS, vergelijking van hoger onderwijs in VS en Nederland.

15.30 uur Gesprek met The Council of Graduate Schools (CGS), mr. Robert Sowell, Vice President for Programs and Operations, mr. Daniel Denecke, Program director Best Practices and Publications, mr. Nathan Bell, Interim director Research and Policy Analysis, mr. Greg Anderson, Dean in Residence, ms. Belle Woods, External Affairs.

19.00 uur Diner ter residentie van de ambassadeur mw. Renée Jones – Bos

Woensdag 15 oktober 2008

09.00 uur Gesprek met The American Council on Education (ACE), ms. Madeleine Green, Vice President for International Initiatives, mr. Bryan Cook, Associate Director for for the Center for Policy Analysis.

- 12.00 uur Werklunch met een uitgebreide vertegenwoordiging van The German Marshall Fund of the United States, mr. Stephen Joel Trachtenberg, President Emeritus George Washington University, mr. Dennis Blumer, former George Washington University General Counsel, Mr. John Childers, University Consortium, ms. Sally Kram, University Consortium, Ms. Glenda Partee, Ph.D., Assistant Superintendent for Postsecondary Education and Workforce Readiness, DC Office of the State Superintendent of Education, mr. Howard Ways, DC Office of Planning, mr. Ralph Kidder, CFO of Marymount University, mr. Asiah Mason, Director of the Center for International Programs and Services, Gallaudet University, ms. Sarah Bauder, Director of Financial Aid, University of Maryland.
- 15.00 uur Gesprek met mr. Arthur Rothkopf, Senior Vice President and Counselor to the President of the U.S. Chamber of Commerce, ms. Mary Kane, Director of Special Projects, ms. Karen Elzey, Vice President and Executive Director at the Institute for a Competitive Workforce, mr. Micheal Taylor, Director of Europe and Multicultural Programs.
- 17.00 uur Vertrek per trein naar New York

Donderdag 16 oktober 2008

- 10.00 uur Gesprek met vertegenwoordiging van The New School, mr. Ronald Kassimir Associate Provost for Research and Curriculum, mr. Michael Schober, Dean of New School for Social Research
- 12.30 uur Bezoek aan The Borough of Manhattan Community College (The City University of New York). Werklunch in aanwezigheid van de directeur mr. Antonio Pèrez en een grote delegatie leraren.
- 15.00 uur Gesprek met mr. Stephen Rittenberg, Senior Vice Provost Columbia University te New York.
- 16.15 uur Bezoek aan The Teachers College of Columbia University en gesprek met mr. William Baldwin, Vice Provost en enkele lerarenopleiders
- 19.30 uur Diner met de Consul-Generaal te New York, dhr. Hugo Gajus Scheltema.

Vrijdag 17 oktober 2008

- 09.30 uur Gesprek met The New York Academy of Sciences, mr. Ellis Rubinstein, President
- 12.30 uur Werklunch met mr. Ron Robin, Academic Dean of het Steinhardt School, New York University
- 14.30 uur Gesprek met ms. Marcie Karp, Senior Manager for Academic Programs at the Metropolitan Museum of Art en bezoek aan museum.

Zondag 19 oktober 2008

10.50 uur Vertrek naar San Francisco

Maandag 20 oktober 2008

09.30 uur Bezoek aan Stanford University. Diverse gesprekken met o.m. ms. La Doris H. Cordell, ms. Dana Shelly, mr. Creed Raftery, ms. Karen Cooper, over bekostiging van de universiteit, toelatingsprocedures, beurzenbeleid, samenstelling studentenpopulatie, minderheids-groepen, etc.

14.30 uur Bezoek aan Berkeley, University of California Diverse gesprekken met o.m. mr. Nick Jewell, Vice Provost, mr. Jan de Vries, senior Vice Provost, ms. Anne MacLachlan, director for Academic Programs in Center for Studies in Higher Education, over bekostiging Berkeley, verschillen publieke en private universiteiten, toelatingsbeleid, excellentie.

19.00 uur Diner in aanwezigheid van mr. Johan Snapper, Queen Beatrix Professor Emeritus of Dutch Language, Literature & Culture at the University of California at Berkeley, Vice Consul.

Dinsdag 20 oktober 2008

10.00 uur Werkontbijt, reflectie op werkbezoek

12.00 uur Vertrek naar Amsterdam